

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 846.

CHICAGO, ILL., 29. NOVEMBRA (November 29th), 1923.

LETO—VOL. XVIII.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2364.

Vprašanje "tretje" stranke zopet v ospredju.

V jeseni l. 1919 in do junija 1920 se je mnogo pisalo o "tretji stranki", ki so jo ustanovljali pristaši "Odbora osemindesetih" (Committee of Forty-eight), W. R. Hearst, progresivci vseh baž, takratna delavska stranka itd.

V spomladi l. 1920 se je vršilo v Chicagi nebroj sestankov in dve konvenciji, in na eni se je izcimila "farmarska-delavska stranka", ki je postavila za predsedniškega kandidata Parley Christensena, "committee of 48" pa je ostal brez svoje tretje stranke. La Follette, Borah in drugi "progresivci" so videli, da je koncem konca zanje še najvarnejše kandidirati v senat in v druge urade na listah starih strank. "Tretja" stranka torej ni mogla pripomoči progresivcem do zmage, vzela pa je socialistom kakih 50 do 100 tisoč glasov.

Po predsedniških volitvah so glasovi za "tretjo stranko" potihnilo do zadnjih mesecev. J. A. Hopkins od "odbora 48." zopet prireja konference v raznih mestih, na katerih razpravljajo progresivci o možnostih za ustanovitev "tretje" stranke. Hopkins nima za seboj nikake mase, toda ima mnogo pristašev med liberalnimi političarji in intelektualci. Vsi ti skupaj niso v stanju spraviti skupaj "tretje" stranke, zato konferirajo s politiki minnesotske farmarske-delavske stranke, s progresivno stranko v Nebraski in drugimi podobnimi političnimi skupinami, ki imajo velike ambicije pa malo pristašev. Narodna farmarska-delavska stranka ima z Odborom osemindesetih slabe izkušnje še z zadnje skupne konvencije l. 1920. Zato ni poslala svojih zastopnikov na sestanek tega odbora, ki se je vršil v Chicagi, minnesotsko farmarsko-delavsko stranko pa je zastopal Magnus Johnson.

Stvar je dosedaj dospela tako daleč, da so se te skupine zedinele imeti meseca maja prihodnje leto skupno konvencijo v St. Paulu ali v Minneapolisu, ki jo bo sklicala minnesotska-farmarska-delavska stranka.

Gibanje za "tretjo" stranko ima eno težavo: Med njenimi propagatorji je vse preveč takih, ki bi radi igrali voditelje "tretje" stranke. To je razbilo skupno konvencijo l. 1920, na kateri je bila zastopana delavska stranka (sedaj farmarska-delavska), Odbor 48., Hearstovi be-

sedniki, zastopniki raznih farmarskih organizacij in pa nekateri progresivci, ki niso prišli na konvencijo sami, ampak so poslali svoje agente. Zbor se je kmalu razbil na tri samostojno zborujoče konvencije, in nekaj podobnega se zna zgoditi s konvencijo v Minnesoti. Farmarska-delavska stranka bo ostala na pozorišču, druge skupine pa se bodo umaknile, ker jih močnejša skupina ne bo pustila na vodstvo.

Kot znano, se je v začetku meseca julija t. l. vršila v Chicagi konvencija, na kateri se je ustanovila poleg obstoječih še ena "tretja" stranka pod imenom "federativna" farmarska-delavska stranka. Ko se je ploha bombastičnih besedi izlila, je ostala v nji Workers Party, ki je to novo stranko ustanovila, in nekaj manjših unijskih lokalov, podpornih in pevskih društev. Ta federativna stranka je zopet na delu, da se jo sprejme v kakšno novo kombinacijo, ker sama ni dovolj močna, da bi mogla funkcionirati kot politična stranka. Voditelji Workers Party so kmalu spoznali, da so z ustanovitvijo "federativne" stranke, v kateri ni nikogar razun njih samih, napravili veliko napako, pa še trudijo, da bi jo oddali kaki novi "federativni" stranki.

Kolikor je propagatorjev za tretjo stranko, toliko je med njimi različnih mišljenj. Vsi ti propagatorji so večinoma edini samo v tem, da ne marajo republikanske in demokratske stranke, toda v vprašanju kaj hočejo, se pa ne morejo zediniti. Tudi predsedniških kandidatov imajo kak đucat. Mnogi farmarji bi radi Forda, progresivci žele, da sprejme kandidacijo na listi tretje stranke, ako se ustanovi, senator La Follette, drugi priporočajo Boraha itd. Z nobenim teh kandidatov se ne bo moglo zadovoljiti vseh prizadetih skupin.

Socialistična stranka se ne udeležuje konference za ustanovitev "tretje" stranke. Socialistična stranka ima izmed delavskih skupin najboljšo politično organizacijo. Izjema je le minnesotska farmarsko-delavska stranka, toda slednja ima svoje delovanje omejeno le na Minnesoto. Ako se združijo farmarska-delavska stranka, federativna farmarska-delavska stranka, odbor 48., Workers' Party itd., bo to še zmerom majhna stranka z mnogimi voditelji pa

brez večjega števila pristašev. Toda zedinjenja med njimi ne bo. Edina možnost je, da se ene izmed tu naštetih skupin združijo za skupen boj v prihodnji volilni kampanji in postavijo skupnega predsedniškega kandidata.

Najboljša taktika, ki jo morejo zavzeti sedaj ameriški socialisti, je ta, ki so jo zavzeli: Delati za pojačanje svoje stranke in razširjenje svojega časopisja. "Tretje" stranke v smislu kakor si jo zamišljajo razni progresivci, — to je stranke, ki bi mogla odnesti z volišča takoj pri prvi bitki veliko zmago, — ne bo, dokler se bodo velike unije ameriškega delavstva branile delovati na političnem polju v svoji stranki.

Tretja stranka v Zed. državah je socialistična stranka. Tu je vsak dvom izključen. Samo pomislimo, koliko se je pisalo v kapitalističnem, liberalnem in progresivnem časopisju o "tretji" stranki pred zadnjimi predsedniškimi volitvami. Socialistično stranko so večinoma ignorirali, ko pa so bile volitve končane, je bila po številu oddanih glasov vendarle "tretja" stranka. Tako je bila na drugem ali pa na tretjem mestu tudi pri volitvah zadnje spomlad in pri volitvah, ki so se vršile v začetku tega meseca. Po našem mnenju je za socialistično delavstvo sedaj najboljšo, da se ne pusti begati od raznih propagatorjev za ustanovitev "tretje" stranke in gradi SVOJO stranko, ki je po vseh krizah, skozi katere je šla tekom zadnjih pet let in v letih med vojno dokazala, da je stranka akcije, da je resnična politična stranka, da je stranka revolucionarnega delavstva, ki je zmožna funkcionirati.

Potek dogodkov v Nemčiji.

V Nemčiji se kopičijo krize vrh kriz. Izgre-di lačnih množic se nadaljujejo. V Šleziji so gladni delavci navalili na graščine in velike kmetije, kjer plenijo in požigajo. Reakcionarji skrivajo zaloge živil. Njihov namen je, da izstradajo mase nemškega ljudstva, medtem pa bi monarhisti prišli na krmilo, dali potem živila na trg in s tem utrdili novi režim. Vprašanje pa je, če se jim igra dodobra posreči.

Stresemannova vlada je padla in za kancelarja je bil imenovan dr. Heinrich Albert. Dne 23. novembra je šel kancelar Stresemann pred državni zbor in zahteval, naj mu izreče zaupnico. Državni zbor pa mu je z 230 proti 155 glasovom izrekel nezaupnico in Stresemann je resigniral. Za nezaupnico so glasovali socialisti, komunisti in ekstremni nacionalisti (monarhisti).

Pravi diktator Nemčije je sedaj general von Seeckt, poveljnik državne milice. Ta je izdal odlok, s katerim razpušča komunistične organizacije, fašistične skupine in monarhistične organizacije, ker propagirajo nasilno strmoglav-

ljenje vlade. Izgleda pa, da je akcija naperjena v prvi vrsti proti komunistom; dali bo nastopil enako strogo proti vsem, katerih se njegov odlok tiče, je dvomljivo, kajti v slučaju Bavar-ske in Sakonske je pokazal, da je znal nastopiti nasilno proti socialistični-komunistični koalici-ji, medtem ko ni storil proti bavarskim mo-narhistom, ki imajo deželo sedaj v rokah, nika-kih drastičnih korakov.

Francoske okupacijske oblasti so se spora-zumele z nemškimi kapitalisti v Ruhru, in tako je nevarnost, da vsa industrija v Porenju ustavi obrat, odstranjena, ako je verjeti konfuznim poročilom.

Kakor se vrste dogodki v Nemčiji sedaj, gredo v prilog reakcionarjem. Delavstvo je vznurjeno in razkačeno in tako je trezna, dale-kovidna politika delavskih skupin v sedanjem kaosu izključena.

Francija je dosegla, da je spravila Nemčijo v kaos, kar se ji ni posrečilo med vojno in takoj po vojni. In med tem, ko padajo v Nemčiji vlade druga za drugo, je francoski parlament izrekel na svoji seji dne 23. nov. ministerskemu predsedniku Poincareju zaupnico s 505 proti 70 glasovom. Kdor bo znal primerjati to dvoje gla-sovanj, bo razumel, v kako težki situaciji se na-haja nemški proletariat, ki se ima boriti proti dvojnemu sovražnikom—kapitalizmu in franco-ski imperialistični politiki.

"Trdnost" japonske vlade.

Sedaj, ko smo v dobi nasilnih prevratov, imajo vlade velik strah pred tistimi ljudmi, ki so proti njim v ostri opoziciji.

Japonska vlada se hvali, da je ena najsta-bilnejših na svetu. Kljub temu ne dopušča ni-kakega radikalnega gibanja, toda ker je to gi-banje tu, ga zatira s sito. V tem letu je bilo pomorjenih več socialistov in mnogo socialistične organizacije so zatrte, druge so pregnane. To meče na trdnost japonske vlade zelo čudno luč.

Potres, ki se je dogodil na japonskih oto-kih v prvih dnevih septembra t. l., ni razrahljal obstoječega režima. Kljub temu je imel tak strah pred socialisti in drugimi radikalci, da so se stoodstotni patriotje odločili k najbolj ne-častnemu in brutalnemu sredstvu. Udrli so takoj po prvih silnih potresnih sunkih v stanova-nja vodilnih socialistov in jih pomori z dru-žinami vred. Med umorjenimi je tudi socialistični vodja in pisatelj Osugi Sakae in njegova že-na. Umoril ga je kapitan Amakasau, ker je ho-tel obvarovati Japonsko pred "rdečo revolu-cijo". Kako nervozno razpoloženje je vladalo v vladnih krogih, dokazuje tudi to, da je bilo tiste dneve pomorjenih na stotine Korejcev, ki so se nahajali v Tokiju.

Le po naključju se je izvedelo, kdo je umoril socialistične in delavske voditelje. Prvotno so trdili, da so postali žrtve potresa, kakor tisoče drugih tokijskih prebivalcev. Ko pa je zadeva prišla v javnost, je vzbudila ne samo veliko senzacijo ampak tudi ogorčenje. Vlada je pričela s preiskavo in državni prokurator je predlagal, naj se kapitana Amakasuja obsodi na petnajst let ječe, druge krivce pa na manjše kazni.

Četudi je bil umorjen izvršen v veri, da bo koristil državi, je bil vseeno kršitev zakona in zahteva, da se krivca kaznuje," je dejal prokurator na obravnavi.

Ako se morilca v resnici obsodi, bo nekaj časa v zaporu in potem ga bodo izpustili.

Socialistično gibanje na Japonskem ni zadušeno z umorom vodilnih sodrugov; obratno, širilo se bo. V ostalem bo morala prej ali slej tudi japonska reakcija spoznati, da rode nasilja protinasilja, kar državi gotovo ne bo v korist. Socialistične ideje se ne more zadušiti z umori niti v deželah reakcije, pač pa se je s takimi načini še pospešuje.

***

Sodrug Eugene V. Debs zbolel.

V predzadnji številki Proletarca smo naznanili v katerih mestih po Illinoisu bo nastopil tekom tega meseca na shodih sodrug Debs. Dne 13. nov. je bil aranziran shod v St. Louisu, Mo. Debs bi moral biti glavni govornik. Toda na shod ni došel, pač pa je njegov brat Theodore poslal iz Terre Haute, Ind., brzojav, v katerem je naznanil, da je E. V. Debs fizično tako slab, da ne more priti na shod. Čakal je do zadnjega dneva v upanju da ozdravi. Mesto tega pa se mu je zdravje še poslabšalo.

Sodrug E. V. Debs je star 68 let. Ječa v Atlanti je ugonobila zdravje staremu možu. Ko je prišel iz zapora je bil precej časa pod zdravniško oskrbo, in ko je toliko ozdravil, da je mogel nastopati na shodih, je šel na agitacijo za socialistično stranko. Tekom zadnje kampanje za žu-

panske volitve v Chicagi je nastopil na številnih shodih, potem pa je odšel na vzhod, kjer je govoril na shodih socialistične stranke po Ohiju, New Yorku in v par krajih drugih držav. Ko se je nekoliko odpočil, je šel na govorniško turo po Illinoisu, v Minnesoto, Indiano in v zapadne države. Od tam je šel v New York, kjer je pomagal pri zadnji volilni kampanji meseca oktobra to leto.

Sedaj bi imel nastopati na shodih po Illinoisu, toda zdravniki so mu prepovedali vsak nastop. Njegov brat piše, da mora imeti stari Debs nekaj časa popolen mir in apelira na sodruga in prijatelje, naj ne nadlegujejo Debsa s pismi.

Iz Terre Haute poročajo, da so bile vesti, da je Debs smrtnonevarno obolel, neresnične. Pač pa je to-

liko oslabil vsled napornega dela tekom leta, da potrebuje zdravniško oskrbo. Ko ozdravi, bo šel zopet na delo za socialistično stranko.

***

"New York Leader" prenehal izhajati.

V "Proletarcu" je bilo svoječasno poročano, da se vrše med krojaškimi unijami in organizacijo, ki je izdajala "The New York Call" pogajanja, ki so se zaključila s tem, da je prešel dnevnik Call v posest teh unij. Prejšnja tiskovna organizacija je bila udeležena v novi kombinaciji s 15% kapitala. Unije so določile v tiskovni fond za dnevnik pol milijona dolarjev, izpremenile so ime iz "New York Call" v "New York Leader", ga povečale za precej strani in ga premenile iz jutranjega v večerni list.

"Call" je prenehal kot tak 1. oktobra to leto in isti dan je pričel izhajati "Leader". Dne 13. novembra pa je prenehal izhajati. Eksistiral je pod novo upravo samo šest tednov. "The New York Call" je izhajal petnajst let, in newyorški socialisti so žrtvovali za pokrivanje primanjkljaja tisoče dolarjev vsako leto. Preveliko finančno breme, ki ga je nalagal socialistom v New Yorku njihov dnevnik, je bilo vzrok, da so nekateri sodrugi pričeli z agitacijo, naj prevzamejo dnevnik "Call" radikalne unije, ker imajo več gmotnih sredstev. Toda kar je zmogla socialistična organizacija, niso zmogle unije. Potrošile so v šestih tednih 100.000 dolarjev in nato prenehale izdajati list. Vest o tem je prineslo vse ameriško časopisje in mnogi kapitalistični dnevniki so razpravljali o nji v uredniških člankih.

"The New York Leader" je bil posest unij s 300 tisoč člani. Kapitalistični dnevniki v New Yorku so nestrpnost čakali, kako se bo obnesel ta eksperiment na polju delavskega časopisja. Ako bi bil uspešen, bi to pomenilo, da bi se ustanovili enaki dnevniki tudi v drugih večjih mestih, kjer so unije močne.

"The New York Leader" ni v politiki pripadal nobeni stranki. Taktika uredniškega štaba, oziroma upravnega odbora, je bila, da mora prinašati nepristranska poročila o vseh dogodkih v delavskem gibanju. Toda pred vsako volilno kampanjo bi imel upravni odbor določiti, katere kandidate naj ta dnevnik podpira. In tako je bilo pred zadnjo kampanjo zaključeno, da bo pisal v prid socialističnih kandidatov. Proti temu sklepu je nastala med tistim članstvom unij, ki pripada drugim strujam, opozicija, in to je do gotove meje tudi pripomoglo, da se je odbor odločil prenehati z izdajanjem dnevnika.

Newyorški socialisti in simpatičarji socialističnega gibanja v unijah so izvolili poseben odbor, ki ima nalogo delati na predpripravah za ustanovitev socialističnega dnevnika. Ako ne bo posebnih ovir, ga prično izdajati meseca januarja prihodnje leto.

***

SODRUG, ali kaj storiš v kampanji za pridobivanje novih članov klubu in s tem socialistični stranki? Ali veš, da je tekom zadnjih dveh mesecev finska federacija socialistične stranke narasla na pet tisoč članov! Slovencev je v Zed. državah skoro toliko kakor Fincev, vseh Jugoslovanov pa še veliko več. Naša J. S. Z. bi morala imeti na podlagi števila organiziranih finskih sodrugov najmanj deset tisoč članov. Agitiraj, da bo rasla tudi naša federacija!

E. V. DEBS.

LEONID ANDREJEV:

POVEST O SEDMIH OBEŠENIH

Prevel JOSIP VIDMAR.

(Nadaljevanje.)

— Ne bom več! Ne bom več! — je šepetal neslišno z omtvelimi ustnicami in se tiho umikal v konec celice, kakor v mladosti, kadar je vzdignil oče roko.

— Na pot bo treba.

Govore, hodijo okrog njega, nekaj mu podajajo. Zaprl je oči, se zamajal — in se težko začel odpravljati. Najbrž se mu je jela vračati zavest: naenkrat je poprosil cigareto od uradnika. In ta je ljubeznivo odprl srebrno dozo. Na njenem pokrovu je bila naslikana dekadentska slika.

10. Stene padajo.

Verner, ki je bil po imenu nepoznan, je bil človek, utrujen od življenja in boja. Nekdaj je silno ljubil življenje, naslajalo ga je vse — gledališče, literatura, občevanje z ljudmi; imel je čudovit spomin in trdno voljo in tako se je dovršeno naučil nekoliko evropskih jezikov, lahko se je izdajal za Nemca, Francoza in Angleža. Nemščino je govoril navadno z bavarskim naglasom, če je hotel, je pa lahko govoril kakor pravi Berlinec. Rad se je lepo oblačil, znal se je elegantno obnašati in izmed vseh svojih tovarišev se je mogel samo on brez nevarnosti udeleževati najboljših plesov.

Toda že dolgo je zorelo neopazno za njegove tovariše v njegovi duši temno zaničevanje ljudi; in obup se je vlegel vanj in težka, skoro smrtna utrujenost. Po svoji prirodi je bil bolj matematik kot poet in doslej ni poznal ne navdahnjenja ne ekstaze in včasih ga je prevzelo čustvo, da je podoben norcu, ki išče kvadrature kroga v lužah človeške krvi. Sovražnik, s katerim se je boril dan za dnem, mu ni mogel vzbuditi spoštovanja; gosta mreža neumnosti, izdajstva in laži, umazanih pljunkov, gnusnega varanja je bilo njegovo bistvo. Zadnja stvar, ki mu je najbrž za vselej uničila veselje do življenja, je bil umor špijona, ki ga je izvršil po naročilu organizacije. Ubil ga je mirno, toda ko je zagledal ta mrtvi, lažnivi obraz, ki pa je bil vseeno vreden pomilovanja in ki je bil sedaj tako miren, — je naenkrat prenehal spoštovati samega sebe in svoj posel. Ne, da bi občutil kes, ampak čisto enostavno prenehal je naenkrat ceniti samega sebe, postal si je nezanimiv, nevažen, dolgočasno — tuj. Toda kot človek edine in nerazdvojene volje ni izstopil iz organizacije, se ni odstranil in je ostal na zunaj isti, kot je bil — samo v oči se je vleglo nekaj hladnega in mrkega. Povedal pa ni nikomur ničesar.

Imel pa je še eno redko lastnost: kot so ljudje, ki niso nikdar poznali glavobola, tako on ni vedel kaj je strah. In če so se drugi bali, jih ni obsojal, pa tudi ne pomiloval, kot da je strah precej razširjena bolezen, ki je pa on ni imel še nikoli. Njegovi tovariši, zlasti pa Vasja Kaširin, so se mu smilili; toda to čustvo je bilo hladno, skoro oficijelno sočutje, ki so ga najbrž občutili tudi nekateri sodniki.

Verner je razumel, da kazni ni enostavno smrt, temveč da je nekaj drugega, — toda sklenil je, da jo sprejme na vsak način mirno, kot nekaj postranskega: živeti do konca tako, kot da se ni in se ne bo nič zgodilo. Samo na ta način je mogel izraziti višje preziranje kazni in ohraniti poslednjo, neomajno svobodo duha. In pri obravnavi — (tega bi najbrž ne verjeli niti njegovi tovariši, ki so dobro poznali njegov hladni pogum in ponos) — ni mislil ne o smrti ne o življenju; osredotočeno je analiziral z globoko in mirno pazljivostjo težko šahovsko partijo. Bil je izboren šahist in že prvi dan zopora je začel to partijo in jo nadaljeval neprenehoma. In obsodba, ki mu je določila smrt na večalih, ni premaknila niti ene figure na nevidni deski.

Niti to ga ni motilo, da najbrž ne bo mogel končati partije; in poslednje jutro svojega življenja na zemlji je začel s tem, da je popravil neko včerajšnjo potezo, ki ni bila čisto pravilna. Stisnil je roke med kolena in je dolgo sedel nepremično; potem je vstal, zakorakal in premišljeval. Imel je posebno hojo: gornji del života je bil sklonjen malo naprej, pete pa so krepko in razločno bile ob zemljo — celo na suhi zemlji so puščali njegovi koraki globok in viden sled. Tiho, s samim dihom je žvižgal lahko italijansko arijo, — to je olajševalo mišljenje.

Toda sedaj je šla cela stvar nekako slabo. Imel je neprijeten občutek, da je nekje napravil veliko, celo očitvidno napako, in parkrat se je vračal nazaj in pregledoval partijo skoro prav od začetka. Napake ni našel, toda ono čustvo vendar ni izginilo, pač pa je postajalo še silnejše in še bolj neprijetno. In naenkrat se je pojavila nepričakovana in žaljiva misel: mogoče pa obstoji napaka v tem, da hoče odvesti s to šahovsko partijo svojo pozornost od kazni in se ubraniti predsmrtnega strahu, ki se ga ne more otresti noben obsojenec?

— Ne, zakaj neki! — je odgovoril hladno in je mirno zagrnil nevidno desko. In z isto osredotočeno pozornostjo, kot je prej igral, si je sedaj poskusil ustvariti podobno svojega groznega in neizprosne položaja, kakor da dela strog izpit: ogledal je celico in pazil, da ne uide nobena malenkost njegovim očem, seštel je ure, ki so mu še ostale do kazni, narisal si je približno in dosti točno sliko kazni same in skomignil z rameni.

— No? — je napol vprašujoče odgovoril nekomu. — To je vse. Kje pa je vendar stra...

Strahu v resnici ni bilo. In ne samo, ^{GA} bilo strahu, temveč naraščalo je nekaj popolnoma nasprotnega — čustvo motnega, toda ogromnega in smelega veselja. Napake še vedno ni našel, vendar pa ni več izzivala ne neprijetnosti ne razburjenja. Govorila je le še o nečem dobrem in nepričakovanem, — kakor da je zvedel o smrti zelo dragega prijatelja, prijatelj pa ga nenadoma obišče živ in zdrav in se smeje.

Verner je zopet skomignil z rameni in si otipal žilo: srce mu je bilo hitreje, toda krepko in enakomerno, s posebno, zvenečo silo. Še enkrat je pazljivo ogledal kakor novinec, ki je prvič v ječi: stene, ključavnico, stol, ki je bil pritrjen k tlom, in pomislil:

“Zakaj mi je tako lahko pri srcu, tako veselo in svobodno. Pomislim na jutrajšnje kazni — in zdi se mi, kot da je ni. Pogledam stene — in kakor da ni niti sten. In tako svoboden sem, kakor da nisem v ječi; temveč kakor da sem pravkar prišel iz ječe, v kateri sem sedel vse življenje. Kaj je to?”

Roke so se mu jele tresti, — nikdar še ni tega opazil Verner pri sebi. Vedno bolj besno je bliskala misel. Kakor da so v glavi vzplapolali ognjeni jeziki — ven se je hotel prebiti ogenj in široko osvetliti še nočno, še temno daljavo. In glej, prebil se je ogenj in zasijalo je široko ozarjeno prostranstvo.

Izginila je motna utrujenost, ki je dušila Vernerja zadnji dve leti in je odpadla od srca — mrtva, hladna, težka kača z zaprtimi očmi in mrtvaško sklenjenimi ustmi; pred obrazom smrti se je igraje vračala prekrasna mladost. V onem čudovitem razsvetljenju duha, ki obsije človeka v redkih minutah in ga povzdigne na najvišje vrhunce spoznanja, je ugledal Verner naenkrat življenje in smrt in je ostrmel od lepote neznanega pozorišča. Kakor da hodi po visokem gorskem grebenu, ostren kot ostrina noža, — na eno stran je videl življenje, na drugo stran je videl smrt, kakor dve blesketajoči, globoki morji, ki se na obzorju strinjata v eno samo brezmejno, široko prostranstvo.

— Kaj je to! Kakšno nebeško pozorišče! — je spregovoril polagoma; nehote je vstal in se vzravnaval kakor v navzočnosti višjega bitja. In z viharjem vseprodirajočega pogleda uničujoč stene, prostranstvo in čas, se je široko zazrl tja nekam v globino življenja, ki ga je zapuščal.

In življenje mu je postalo novo. Ni se trudil kakor prej, da bi si z besedami utisnil to, kar je videl, da, in niti bilo ni takih besed v človeškem jeziku, ki je bil še vedno ubog, še vedno skop. Ono majhno, umazano in hudobno, kar je vedno vzbujalo pri njem preziranje ljudi in kar je včasih izzivalo v njem gnus do bitja človeškega, je izginilo popolnoma: tako izgine za človeka, ki se je vzdignil v zrakoplovu, umaza-

nost in blato tesnih mestnih ulic, kar je bilo grdobija, postane lepo.

S podzavestno kretnjo je stopil Verner k mizi in se oprl nanjo z desno roko. Po narodi je bil oblasten in ponosen, toda še nikdar ni navzel v življenju tako ponosne, svobodne in oblastne poze, še nikdar ni tako okrenil glave in zrl tako — zakaj še nikdar ni bil tako svoboden in oblasten kakor tukaj v ječi, par ur še oddaljen od kazni in smrti.

In ljudje so mu postali novi, čisto drugače mili in prelestni so se zdeli njegovemu razsvetljenemu pogledu. Videl je v svojem poletu nad časom, kako mlado je človeštvo, ki je še včeraj tulilo kakor zver po gozdih; in ono, kar se mu je prej zdelo grozno v ljudeh, neodpušno in gnusno, mu je postalo mahoma drago, — kot ti je bilo pri otroku, da ne more hoditi kakor odrasli, kot je bilo njegovo brezvezno jecljanje, bliskajoče v iskrah genijalnosti, njegove smešne pomote, napake in boleči padci.

— Mili moji! — se je naenkrat nepričakovano nasmehnil Verner in njegova poza je takoj izgubila svojo mogočnost. Postal je zopet arestant, ki mu je tesno in neudobno v zaporu in dolgočasno zaradi nadležnega opazujočega očesa, ki tiči v ploskvi vrat. In čudno: skoro hipoma je pozabil vse, kar je videl ravnokar nazorno in jasno; in še bolj čudno — niti trudil se ni, da bi se spomnil. Le bolj udobno se je vsedel brez navadne suhoparnosti v pozi in je s tujim, ne vernerskim, slabim in nežnim smehljamem ogledal stene in mreže. Zgodilo se je še nekaj novega, česar še Verner ni doživel nikoli: naenkrat se je zjokal.

— Mili moji tovariši! — je šepetal in bridko jokal. — Mili moji tovariši!

Po kakšnih tajnih potih je prišel od čustva ponosne in brezmejne svobode do te nežne in strastne žalosti? Ni vedel in tudi mislil ni o tem. In ali so se mu smilili oni, njegovi tovariši, ali so tajile njegove solze še nekaj drugega, višjega in še bolj strastnega v sebi — njegovo mahoma prebujeno, ozelenelo srce ni vedelo tega. Plakal je in šepetal:

— Mili moji tovariši! Mili vi, moji tovariši!

V tem bridko jokajočem človeku, ki se je smehljal skozi solze, ne bi nihče spoznal hladnega in ponosnega, utrujenega in drznega Vernerja — nihče, ne sodniki ne tovariši ne on sam.

11. Peljejo jih.

Predno so jih posadili v vozove, so zbrali vseh pet obsojencev v veliki, hladni sobi z obokanim stropom, ki je bila podobna opuščeni pisarni ali pa prazni sprejemnici. In dovolil so jim tudi, da se lahko pogovarjajo.

Vendar se je samo Tanja Kovalčuk takoj poslužila dovoljenja. Drugi pa so si molče krepko stisnili roke, ki so bile hladne kakor led in

vročee kakor ogenj, — in so stali molče v neprijetni, raztreseni skupini. Vsak je umikal oči pogledom tovarišev, kajti sedaj, ko so bili vsi skupaj, jih je nekako pekla vest zaradi onega, kar je preživel vsakdo na samem; in tudi pogledov so se bali, da ne bi zapazili, da ne bi pokazali onega novega, posebnega, nekoliko sramotnega, kar je vsak čutil ali sumil v sebi.

Ko pa so se nekočkrat spogledali, nasmehnili, so se takoj počutili neprisiljeno in prosto kakor prej: nič se ni spremenilo, če se pa je, tedaj je legla sprememba tako enakomerno na vsakega izmed njih, da je ostala pri vsakem posameznem neopazna. Vsi so govorili nenavadno in se čudno vedli: v izbruhih, sunkovito ali pa prehitro; včasih jim je zmanjkalo sape od hitrega govorjenja, večkrat so ponavljali besede, včasih pa so požirali stavke še pred koncem, ali pa so mislili, da so jih že povedali — in niso opazali tega. Ogledevali so s stisnjenimi očmi in z zanimanjem čisto navadne stvari, ne da bi jih spoznali, kakor ljudje, ki so nosili očala, sedaj pa so jih naenkrat sneli; često in rezko so se obračali nazaj, kot da jih ves čas nekdo kliče za hrbtom in jim nekaj prikazuje. Toda tudi tega niso opazali. Musja in Tanja sta imeli razbeljena lica in ušesa; Sergjej je bil v početku nekam bled, kmalu pa se je obodril in je postal tak, kot je bil vselej.

Samo na Vasilja so postali pozorni. Celo med njimi je bil nenavaden in strašen. Verner se je zagibal in je tiho dejal Musji z nežno skrbjo:

— Kaj pa je to, Musječka? Menda ni to pri njem — onga, a? Kaj? Moram k njemu.

Vasilij je pogledal Vernerja od nekod daleč, kakor da ga ni spoznal in je povsili oči.

— Vasja, kaj pa je s tvojimi lasmi, a? Kaj pa je s teboj? Nič hudega, brat, nič, nič, takoj bo konec. Se moraš držati, se moraš.

Vasilij je molčal. In ko se je začelo Vernerju zdeti, da sploh ne odgovori, je prišel zapoznel, gluh, strašno oddaljen odgovor, tako bi mogel na mnogo vprašanj odgovarjati grob:

— Saj mi ni nič. Saj se držim.

In ponovil je:

— Saj se držim.

Verner se je razveselil.

Tako je treba. Dobro je. Tako, tako.

(Dalje prihodnjič.)

***

“Amerikanski Slovenec” premenil lastnika.

“Amerikanski Slovenec” v izdajah z dne 16. in 23. nov. t. l. sporoča čitateljem in javnosti, da je kupil tiskarno in list Mr. Eugene Koehl, doma iz St. Louisa, sedaj stanujoč že več let v Jolietu. Poročajo, da Mr. Koehl ni Slovenec, pač pa je navdušen katoličan, kakor trdi “A. S.”

Zaeno z lastnikom je “A. S.” premenil tudi urednika in upravnika. “Vrhovno uredništvo” je prevzel Rev. John Plevnik, župnik slovenske fare sv. Jožefa. Kaj se je zgodilo z Mr. Klepcom, “A. S.” pod novim “vrhovnim uredništvom” še ni povedal. Najbolj so zainteresirani glede te spremembe v tiskarni slovenskih frančiškanov v Chicagi. Rev. Kazimir in Rev. Plevnik sta se navidezno sicer pobotala, v srcu pa miril drug drugega “kar se da”. Rev. Kazimir ima pri čikatkem nadškofu baje večji vpliv kakor Plevnik, zato napadi med glasili obeh župnij mogoče nekaj časa ne bodo tako ostri kakor so bili pod Klepetčevim “vrhovnim uredništvom”.

“A. S.” izhaja 32 let in se ponaša, da je prvi in najstarejši slovenski list v Zed. državah. V Joliet se je preselil 2. dec. 1899. V teku nekaj let je postal zelo glasno glasilo pobožnih nazadnjakov in klerikalnih kramarjev, v zadnjih desetih letih pa je le životaril. List in tiskarna je bila v posesti par posameznikov. “A. S.” z dne 16. nov. piše o tej prodaji med drugim:

“... V 24 letih se marsikaj izpremeni. Možje, ki so bili pred 24 leti mladi in navdušeni, so tekem 24 let postali toliko starejši in bolj realni. V 24 letih se je tudi slovensko-ameriška politika razvila v nekako čudno smer... Niti brat več noče poznati brata! Ti in drugi razlogi so pripomogli, da so možje-rodoljubi, ki so skoro 24 let žrtvovali svoj čas in denar za prvi slovenski list v Ameriki, sklenili umakniti se, oziroma sklenili prodati tiskarno in list...”

Rodoljubni možje so postali starejši in bolj realni, da! In ker so bolj “realni” kakor pa pobožni, so se “umaknili, oziroma prodali tiskarno in list.”

K tej realnosti spada še to: Do pred kratkim je tiskala tiskarna “A. S.” tudi “Glasilo K.S.K.J.”, ki izhaja tedensko na osmih straneh v kakih 12.000 izstih. To delo je tiskarna “A. S.” izgubila, ker se je Mr. Lojze Pirc izkazal za še bolj “realnega” katoličana. Omenjeno glasilo bo v bodoče tiskal on. Med konvencijo K. S. K. J., ki se je vršila letos v Clevelandu, je Lojze pisal v svoji “A. Domovini” samo o delegatih in jim dajal poklone ter se potegoval za “katoliško misel”. Potem pa je poslal konvenciji ponudbo za tiskanje glasila, ki je bila nižja kot pa ponudba tiskarne “A. S.” Mr. Ivan Zupan, urednik “Glasila KSKJ.”, se preseli v Cleveland zaeno z listom.

***

Brezposelnost med premogarji.

V Illinoisu in Indiani so radi pomankanja naročil mnogi premogokopi ustavili obrat, poroča dnevno časopisje. V nekaterih mestih se obratuje le po nekaj dni v tednu. Sploh obratujejo rovi v Illinoisu zelo nestalno. Kompanije pa navajajo staro pesem: “Premalo naročil!” V rovu št. 1 blizu West Frankforta, Ill., se je dogodila 26. t. m. eksplozija. Blizo tisoč premogarjev je bilo na delu, ko se je dogodila razstrelba; toda uradniki družbe trdijo, da ni zahtevala mnogo žrtev.

Kje neki so tisti statističarji, ki so znali tako natančno preračunati plače premogarjev in dokazovali, da so premogarji najboljše plačani delavci v Zed. državah?

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Diktature in diktature.

Tudi na mojem potovanju po zapadnih državah sem prišel v dotiko z ljudmi, ki razpravljajo o diktaturah. Sedaj sem v državi Washington, ki je imela pred nekaj leti močno socialistično gibanje, toda radi progono, neuspešnih stavk, razdorov in ustanovitve-njem novih strank je delavsko gibanje v tej državi v razsulu. Socialistična stranka zbira svoje vrste in njen distriktni organizator, ki ima svoj sedež v Seattlu, pravi, da bo do prihodnjih volitev socialistična stranka v tej državi zopet jaka.

V splošni potrtosti ljudje obupavajo nad seboj, v evropskih deželah veliko bolj kakor v Ameriki — in govore o diktaturah. Mase iščejo odrešenikov.

Kaj so diktature? Poveljnik armade n. pr. je diktator. Strogi hišni gospodar je diktator, včasih pa je gospodinja diktatorica. Bosi v tovarnah nastopajo diktatorsko in tudi poglavar rimske cerkve je nekak diktator. Ampak danes se govori o drugih diktaturah.

Ljudje se radi nepoznanja zgodovine mnogokrat motijo. Mnogi mislijo, da so diktature pojav šele sedanje dobe.

V davnih časih, kolikor daleč sega nazaj zgodovina organizirane človeške družbe, so bila ljudstva vladana od diktatorjev. Vladarji so bili v resnici vladarji. Imeli so le svetovalce, ki niso imeli druge pravice kot svetovati.

Bili so diktatorji, ki so imeli pri vladanju v vidiku ljudske koristi, toda takih je bilo malo. Drugi so bili krvniki ljudstva. Zatirali so ga, upornike so pomorili ali pa jih metali v ječe, na kratko — diktatorji so bili pijavke na telesih ljudstev.

Vsak poglavar, neglede kako je brutalen, ima poleg sovražnika med podložniki tudi pristaše. Če bi jih ne imel, bi se ne mogel vzdržati na vladi. Nešteto uporov proti diktaturam je bilo zadušenih, in če se jim je posrečilo tu in tam vreči obstoječo diktaturo, jo je v teku nekaj mesecev ali let nasledila že nova.

Človek pa se je razvijal, prišel je padeč fevdalizma in rojstvo kapitalizma, stara aristokracija je pričela zgubljati na svoji veljavi v prid meščanstva, med ljudstvi je zavel nov duh, naperjen proti starim diktaturam. Pričela se je borba za demokracijo, v kateri je liberalno meščanstvo mnogih dežel uspelo. Ko je bila dosežena demokracija za buržvazijo, je postal delavski razred toliko jak, da je pričel z bojem za svoje pravice. Tako se je po revolucijah buržvazije proti fevdalizmu vodila neprenehoma borba za več pravic, ki jih je hotelo ljudstvo pri zakonodaji. Prišla je svetovna vojna, in nad svetom je zavladala militaristična diktatura. Demokratične ustanove sicer niso bile odpravljene — bile so že preveč utrjene — toda proti militarističnim diktaturam niso smele iti v opozicijo, ako so hotele živeti. Tako so polagoma prešle v njihovo službo.

Kapitalistične-militaristične diktature so spravile svet iz normalnih tirov, ki se je bolj in bolj pogrezal v kaos. Parlamenti, ki so postali v teh vrtincih navadna shajališča prepirajočih se strank, so izgubili vsako zmožnost spraviti stvari nazaj v tir in tako je

postajala situacija slabša in slabša. Imperialisti so intrigirali, pričela se je takoj po vojni nova tekma v oboroževanju, dela za resno rekonstrukcijo gospodarskega življenja pa se ni nihče hotel resno lotiti.

Ekonomski sistem je komplicirana reč. Ako bi se hotelo Evropo ekonomsko zopet postaviti na noge, bi morale evropske države med seboj kooperirati, take besede pa kapitalizem ne pozna. Tako vidimo mesto kooperacije, kako ena dežela davi drugo in misli, da s tem sebi pomaga. V resnici škodi sebi in drugim.

V tej kaotični situaciji je ljudstvo pričelo zgubljati zaupanje v parlamente in take reči, pa se obračati do "močnih mož". Dobili smo besedo "fašizem", ki pomeni nov tip diktatur. Te vrste diktature so prišle v modo po zmagi italijanskega fašizma. Ampak kakor so ene pozdravljane, tako se druge blati. Sovjetska Rusija ima diktaturo, dasi ima demokratično ustavo. Ampak ruska diktatura ni prav nič po volji kapitalističnemu svetu. Zadovoljen pa je z Mussolinijem.

Današnji svet se torej nahaja v znamenju diktatur.

Nemčija eksperimentira z diktatorji, toda med njimi se ni pojavil še nihče, ki bi dobil zadostno oporo med ljudstvom. Čudno je, kajne, da se tudi diktatorji me morejo vzdržati na površju, ako nimajo zaslombe med ljudstvom.

Časopisje veliko piše o kaosu na Kitajskem. Kitaj, dežela kulijev, — piše kapitalistično časopisje, — potrebuje "močnega" moža. Kakšen mora biti ta mož, si lahko mislimo. Isto časopisje pa napada Lenina in Trockija, ki sta po njih zatrdilu absolutna diktatorja Rusije. Toda če bi dobila Rusija par drugih "močnih mož" za diktatorje, ki bi pregnali sedanje, bi bilo vse v redu.

Mussolini je vzor diktatorja, ki je rešil Italijo iz ekonomske krize in pred boljševiško poplavo. Tako nam pripovedujejo njegovi čestilci in marsikdo jim verjame. Pravijo, da niti Lenin niti Trocki nimata državnih sposobnosti, v isti sapi pa pripisujejo Mussoliniju naravnost gorostasne zmožnosti in ga povzdigujejo v deveta nebesa. Toda bil ni drugega kakor navaden demagog, ki se je prirnil do časnikarske službe.

Edino razmeram, ki so pred letom dni in nekaj prej vladale v Italiji, in njegovi demagoški spretnosti se ima zahvaliti, da je postal diktator. Toda tudi njegove slave bo enkrat konec.

Tudi dekadentna Španija eksperimentira z diktatorji. Mase španskega ljudstva res niso sposobne za samovlado, toda diktatorji, kakoršne producira Španija, ji tudi niso v korist. Sedanji španski diktator je plemič in militarist markis de Estella, ali v vojaškem življenju general Primo Rivera. Svojo revolucijo je izvedel brez posebnih težav. Kot poveljnik čet v Barceloni se je uprl vladi v Madridu in jo strmoglavil s pomočjo svojih zaveznikov v armadi širom Španije. In vlada, reakcionarna in korumpirana kakor je bila, je vrgla puško v koruzo, pristala na njegove zahteve in se umaknila, "ker jo je kralj pustil na cedilu", kakor je poročalo časopisje. Primo Rivera je pa kakor Mussolini hotel zatrjevati njegovemu veličanstvu kralju svojo lojalnost. Kapitalistični svet je z njim zadovoljen.

Tudi v nekaterih drugih državah imajo diktatorje v eni ali drugi obliki. V Južni Ameriki imajo diktatorje svoje vrste; Mehika se je pred leti otresla najhujšega diktatorja, ki jo je leta tiščal k tlom in deželo prodal tujim kapitalistom; Turki so re rešili sultanove diktature in na površje so prišli razni vojaški poveljniki; v Bolgariji je zopet prišla na površje diktatura buržvazije in tako bi lahko našteval še precej časa.

Kaj pa Združene države? Ali so brez diktatorjev? Imamo jih na kupe! Bivši sodnik, zloglasni Landis, ki je med vojno tako z veseljem izrekal dolge zaporne kazni nad socialisti in člani I. W. W., je danes diktator "baseballa". Njegova plača pri tej "diktaturi" je najbrž precej večja kakor Mussolinijeva. Bivši poštni tajnik v Hardingovem kabinetu Will H. Hays je diktator ameriške kino industrije; Augustus Thomas je diktator gledališč; oblačilna industrija ima svojega diktatorja; Wall Street ima svojega carja v osebi J. P. Morgana; E. H. Gary je diktator jeklarske industrije; Kdo ne pozna dinastije, ki vlada nad oljno industrijo! Celo detroitski Ford je postal diktator nad ogromnimi podjetji, v katerih se izdelujejo 'Tin-Lizie'. Tobačna industrija ima svojega glavarja, istotako klavniška, sladkorna, papirniška itd. Pok. E. H. Harriman, bivši glavar železnic, ki je v tekmi za kontrolo z železniškim magnatom Hillom povzročil l. 1901 borzno paniko, je bil tudi diktator nad volilci. V svojih špekulacijah, ki so bile ogromne, je potreboval politično moč. Volilcem je v kampanjah ukazal, naj najprvo glasujejo po njegovih navodilih, potem pa lahko razpravljajo in politizirajo, ako jim drago.

Komu služijo vse te diktature? Ljudstvu gotovo ne, pač pa malim klikam posedujočih slojev. Le malo izjem je v tem pravilu.

Kapitalizem si je podjarmil bogastva in delovno silo. Z diktatorji, katere je postavil, varuje svoje interese in varuje jih dobro.

Ljudje pa se iz tega lahko nekaj nauče. Predvsem morajo spoznati, da ne more biti pravičnosti v krivični družabni uredbi. Dalje, da ne more biti ljudovlad, ako narodi niso sposobni za samovlado. Treba je torej, da se ljudstvo uči, postane zavedno in da se vsposobi za boljši, pravičnejši ekonomski red in da se nauči vladati samega sebe. Dokler tega ne bo znalo, ga bodo vladali diktatorji, včasih morda pravični, toda večinoma krivični in slabi. — *SPROHAR.*

TAJNIKOM KLUBOV J. S. Z.

Tajniki in drugi odgovorni funkcionarji klubov J. S. Z. naj skrbe, da bo vsaka prireditev naznanjena v Proletarcu. Poročajte tudi, kako je uspela. Glasilo J. S. Z. je ogledalo aktivnosti naših organizacij. To ogledalo pa ne more biti popolno, ako klubi ne obveščajo javnosti od časa do časa o svojem delu.

Čemu in kaj skrivajo?

GLENCOE, O. — Menda se v novejšem času nihče ne smeši toliko v javnosti kakor kompanija Novakov od "D. S." "Razkrinkavajo" in "uničujejo" kakor za stavo ali pa kakor da imajo kontraktno delo. Na nekakšno debato nas vabijo. Na kakšno debato pa? Ali se bo na nji uničevalo kapitalizem? Ali pa morda mislite na nji napadati samo socialiste?

Nekateri ljudje, ki so se opojili fraz, skušajo svoj gnjev proti socializmu zakriti s krinko nadrevolucionarnosti, kar pa se jim čisto nič ne poda. Vseeno je, ali napadaš socialistično gibanje pod klerikalno, kapitalistično, patriotsko ali pa "ultraradikalno" krinko. Namen vseh teh zakrinkancev je eden in isti.

Najprvo nas opsujejo z lumpi in neštetimi drugimi psovki, potem pa zaženo klic "na debato!", češ, tam vas bomo šele zmerjali, ako nas bo hotel kdo poslušati. Sicer pa se poznamo. Tudi mi vemo, zakaj so taki ljudje najeti. Ker nimajo poštene taktike in ne poštenih namenov, se zakrivajo, da delavstvo ne izve njihovih mahinacij. Listam in listam po "D. S.", ki jo dobim včasih v roke, pa ne najdem v nji nikakih poročil o zaključkih njihovih sej, pač pa mnogo potvarjanja, mnogo laži in psov, pa nekaj radikalnih spisov, s katerimi zakrivajo pred tisto malo pristašev kar jih imajo svoje prave namene.

Po pravici povedano, marsikdo, ki je dobil "D. S." v roke, se je čudil, kako more biti "komunističen" list ob enem tudi glasilo katoliških organizacij in prinašati farovške dopise o cerkvenih bazarjih, kakor ste to delali vi, dokler niste videli, da se tako ne bo dalo dolgo slepiti naših delavcev. Seveda se je katoličanom dopadlo vaše psovanje in napadanje na socialiste, ampak tak način reklame je nečasten za list, ki hoče veljati za nekakšno delavsko glasilo. Katoliški ljudje sploh ne naročajo listov, ki so "čez vero", niti ne oglašajo v njih.

Ampak delati pod krinkami je mogoče en čas. Prejalislej je treba pokazati barvo. Bral sem, da je "D. S." odpovedala svoje kolone eni katoliški organizaciji, izgovor, ki ga je navedla za ta korak, pa ne drži. Fakt je, da je napravila ta korak radi tega, ker ni mogla niti pred svojimi pristaši zakrivati svojega dvojnega lica.

Novaka naj najprvo debatirata med seboj in malo počistita pred svojim pragom ter pričneta z organizacijskim delom, mesto da strežeta svojim bosom s tem, da napadata Proletarca in J. S. Z. ter socialistično stranko.

Čemu napadati stvar, katere ne morete uničiti? Mar niso govorili o propadanju J. S. Z. in njenega glasila že pred vami razni klerikalni besedniki, razni koristolovci in podobni ljudje od New Yorka do San Francisca? Kakor so izginili iz pozorišča oni, tako boste prejalislej vi. Socialistično gibanje pa bo še tukaj.

Ako ste v resnici za toleranco in enotno fronto, zakaj ne delate zanjo v praksi? Če ozmerjate človeka

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR 1924

pričnemo razpošiljati takoj ko ga prejmemo iz knjigo-veznice, kar se zgodi v kratkem. Stane 75c.

z lumpom, čez nekaj časa pa pravite, da ste pripravljene združiti se z njim, kdo vam more verjeti? Ako bi se v resnici združili z "lumpi", ali ne bi izgledalo, da tudi vi spadate med lumpe? Poštenjaki se ne družijo z lumpi. Mogoče je torej dvoje: Ali vi blatite socialiste namenoma in veste da ni res kar pišete o njih, in tedaj ste vi grešniki. Ali pa so socialisti res lumpje, in vi se hočete kljub temu združiti z njimi — in tedaj ste vseeno grešniki. V obeh slučajih ste na napačni strani, in to je vzrok, da ne morete med našim delavstvom beležiti nobenega napredka. V vašem lastnem interesu bi bilo priporočljivo, da se poboljšate.

Nace Žlemberger.

Zabava društva Slovenski Dom, št. 86, S. N. P. J.

CHICAGO, ILL. — Društvo Slovenski Dom, št. 86, SNPJ., priredi v soboto 1. decembra v dvorani Mozart na 1536 Clybourn Ave. veliko veselico, na katero vabimo slovensko občinstvo, da se je udeleži v najobilnejšem številu. V tej dvorani se je vršilo že več slovenskih priredb, torej vam je znana in jo boste lahko našli.

Skrbeli bomo, da boste vsi dobro potrošeni, pa tudi zabave ne bo manjkalo. Vstopnina je samo 35c. — Član društva.

Sijajen uspeh socialistične stranke v Readingu, Pa.

Pri volitvah dne 6. novembra v Readingu, Pa., je dobil J. Henry Stump, socialistični kandidat za župana, drugo največje število glasov. Republikanski kandidat je bil na tretjem mestu. Glasov so dobili:

Sharman, kandidat demokratske stranke	.....	9,000
J. H. Stump, kandidat socialistične stranke	....	6,453
W. Stratton, prejšnji župan, kandidat republikanske stranke	.....	5,163

Volilni boj je bil ljut, ker so bili privatni interesi v strahu pred socialistično zmago. Mobilizirali so vse svoje sile v boju proti socialistom.

Par tisoč delavcev se ni registriralo, in s tem so izgubili pravico glasovati pri teh volitvah. Socialistična organizacija v Readingu je takoj po volitvah prišla z veliko agitacijo za pridobivanje novih članov, ker je močna organizacija najvažnejši pogoj za dobičanje zmag.

Reading ima 108,000 prebivalcev. Socialisti v Readingu imajo svoj tednik, ki je precej dobro razširjen.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114 JSZ., se nje vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskemu Domu, 1129—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — Organizator.

SLOVENSKEMU DELAVSTVU V HERMINIE, PA.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje vsako prvo nedeljo v mesecu po seji društva Prostimisleci, št. 87, SNPJ., v društveni dvorani. — Rojaki, pristopajte v take vrste! — Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

O vprizoritvi igre "Na dnu" v Waukeganu.

Da je predstavljanje različnih človeških tipov ena izmed najtežjih in preslepljivih umetnosti, je pripoznano dejstvo. Je ena izmed tistih, za katero je treba veliko vaje in talenta. Ni vsak igralec, ki nastopa na odru; kajti za to je v prvi vrsti potrebna karakterizacija značajev in razumevanje igre.

Predstavljanje ne sme biti površno posnemanje. Igralec se mora poglobiti v svojo vlogo in ustvariti določen tip z znanjem svoje umetnosti. Ampak vsaka umetnost raste le potom znanja. Resnica ji mora biti model in temelj, da zamore utisniti svojo moč v dušo opazovalca.

Gorkijeva drama "Na dnu" je eno izmed tistih del, katerih sanjavi, o lepoti življenja pevajoči ljudje ne prenese. Njih mehke, sentimentalne duše plavajo v oblakih, pa ne morejo in nočejo videti realnih strani življenja. One hrepene po pesmih trubadorjev, po nežnih vzdihih, viteških bojih in junaški smrti.

Vseh teh stvari v Gorkijevi drami manjka. Njegovi junaki in junakinje niso Romeji in Julije. Oni ne prepevajo ljubavnih pesmi pod okni svojih idealov; ne tožijo svojih srčnih bolečin bledemu mesecu; posedanje v polusanjah po balkonih v svitu lune jim je tuje. Nasprotno: Junaki te drame so propalice, izmečki človeške družbe, tatovi, prostitutke in propadli intelektualci, ki se snidejo v močvirju velemesta. Njih boji so boji obupancev. So trenutki, ko se skušajo dvigniti iz blata, kamor jih je zaneslo življenje, toda njih volja in moč sta prešibki.

Morda je za nekatere ljudi dobro, da žive v iluziji romantike. Brez nje bi najbrž ne bili srečni. Poderi gotovim ljudem vero v iluzije in laž in jim pokaži resnico, katere ne morejo umeti, in preklinjali te bodo.

Toda prava umetnost je in mora biti resnica. Nič za to, ako se mehke duše zgražajo, kadar se jim kaže temne slike iz nižin življenja. "Igralec ne sme prestopiti skromnosti narave; kajti vsaka pretirana stvar zgreši namen umetnosti, katere konec, prej in sedaj, je bil in je, držati ogledalo naravi; kazati čednosti njene lastne poteze, zaničevati njeno lastno podobo, starost in bistvo časa, njegovo formo in silo," tako govori Hamlet igralcu, ko mu naroča, kako naj se obnaša. Kdor zgreši resnico, ni umetnik, ker laž ne more biti umetnost.

Z nekako napetostjo sem pričakoval začetek igre, ko sem stopil v veliko dvorano Slov. nar. doma v Waukeganu. Vedel sem, da je drama komplicirana in priprostim ljudem težko razumljiva. Kako naj ljudje, ki morajo delati v tovarnah in drugod, spravijo te mnogovrstne karakterje v soglasje in celoto, ki jo zahteva igra? Ni lahka reč, razumeti te različne, od vseh vetrov skupaj nanešene zavržence. Človek mora biti zelo previden, da ga ne premotijo prevladujoči pojmi o pravem in nepravem, o normalnem in abnormalnem obnašanju.

Ako bi rekel, da je bila drama igrana brez vsakih pogrškov, bi ne povedal resnice. Nihče ne more pričakovati od neprofesionalnih igralcev popolnosti, posebno pri podobnih igrah. Če bi vse križem hvalil, kot je prišlo pri Slovencih že v navado, da se izogne "zamere" in ne "zapostavlja" naprednost, bi s tem ne izrekel nikakega poklona igralcem, in oni sami bi to vedeli. Popolnosti ni bilo, ker je bila v danih razmerah nemogoča. Lahko pa rečem, da je bila igra uprizorjena z uspehom, s katerim se ne morejo ponasati niti večje slovenske naselbine.

Mihaela Ivanova Kosteljova, ljubosumnega in zlobnega lastnika zloglasnega prenočišča, je predstavljal g. John Artač. Njegove kretnje so bile v soglasju z njegovim nastopom, le glas, posebno v tretjem dejanju je bil nekoliko pretih. Vasilisa Karpovna, njegova žena, poželjiva in kruta ženska (ga. Rezi Skala) se je izvrstno vživela v svojo vlogo. Besede so ji tekle gladko. Izredno dobro je nastopila, ko je podila po sobi veselega pijanega Aljoška. Nataša, (gdč. Frances Artač) žrtev ljubosumnosti svoje sestre Vasilise, je igrala dobro, le včasih je bil njen glas nekoliko pretih. Medvedjev, policaj, na videz zagovornik reda in postave, v resnici pa zaveznik tatov, pijancev in prostitutk, je bil pravi tip ruskega korumpiranega uradnega sistema, ki je prevladoval pod carizmom. Predstavljal ga je g. Jakob Mesec in je svojo vlogo dobro izvršil. G. Andrej Možek v vlogi Vaska Pepela, mladega tatu in ljubimca Karpovne, je dobro nastopal. Ko se je naveličal ljubezni strastne Vasilise, se odloči za ljubezen njene sestre Nataše. Sledi prepir med njimi, in v tem prizoru se je g. Možek posebno dobro izkazal. Klešč, ključavničar, ki je propadel v življenju, še vseeno kaže nekakšno preziranje svojih tovarišev. Za svojo jetično ženo se ne briga; ko mu umrje, se počuti prostejšega. G. Frank Brence je bil za to vlogo v par prizorih preveč neodločen; tudi njegova maska ni prav dobro odgovarjala Kleščevemu značaju; drugače je dobro igral. Ana, njegova žena, (ga. Johana Novak) je dobro pogodila vlogo jetične, bolehne in trpeče žene. Njen govor in kretnje so bile primerne njeni vlogi. Nastjo, v blatu velemesta izgubljenega dekleta, junakinjo romantičnih novel, je igrala gdč. Ivanka Sluga. Njeno obnašanje je izvrstno odgovarjalo njeni vlogi; kadila je cigarete, da bi jo za to umetnost lahko zavidal marsikateri možki; sanjara je o svojih novelah in živela v domišljiji. Njen glas je bil glasen in razločen; želeti je, da bi še večkrat nastopila. Kvašnja (gdč. Ana Furlan) je imela bolj kratko vlogo. Rešila jo je dobro; tudi ona obeta postati dobra diletantka moč. Bubnova, skeptika in lenuha, kateremu je življenje in borba za izboljšanje brezumno stremljenje, je predstavljal g. Frank Zdešar. Njegova vloga je bila težka, toda rešil jo je povoljno. Vloga zapuščenega in zanemarjenega Satina, cinika z nekakšno izobrazbo, ni ena največjih, toda je težka; kajti Satin služi kot glasnik in vtelesenje Gorkijeve filozofije o življenju. To vlogo je imel g. Frank Brus in jo je dobro pogodil. O g. Martinu Judniču, ki je predstavljal Akterja, propalega in pijači udanega igralca, se ne more reči, da je bil pretih. Njegov glas je kar odmeval po dvorani. Akterjev organizem je zastrupljen z alkoholom in ko mu Satin popravlja besedo in trdi, da se ne pravi organizem, temveč organon, se Akter razjezi in zavpije: Ne organon, or-ga-ni-zem! Njegova maska, kretnje in govorjenje je bilo izborna. Baronu (g. Joe Rigler) je govorica gladko tekla, le njegove kretnje niso pristojale karakterju, ki ga je predstavljal. Baron, četudi degradiran, bi moral še vedno imeti geste in kretnje, ki bi spominjale na prejšnji aristokratski stan. G. Frank Trpič v vlogi romarja Luka je nastopal izvrstno. Njegov glas in maska ne bi mogla biti boljša. Edini pogršek je bilo napačno naglašanje nekaterih besed. Aljoška (g. Jakob Jerala), Tatar (g. Peter Zdenčaj) in Gušavec (g. Rudolf Skala) so imeli bolj kratke vloge, v katerih so se dobro izkazali. Posebno Aljoška je spravil vso dvorano v smeh s svojim nastopom in burkami.

Socialistični klub v Waukeganu je podal posnema-

nja vreden zgled drugim naselbinam, kaj se vse lahko doseže, če je volja za delo. V čast jim gre tudi to, da so se dobro naučili svojih vlog, kar je glavni predpogoj k uspehu igre. Člani soc. klub in drugi, ki so se trudili in delali, da je bilo ljudstvo zadovoljno, služijo hvalo za njih poštrevnost. Uspeh, ki je bil dosežen s to prireditvijo, naj jih navdušuje tudi pri njih bodočem delu. — A. S.

O zadnjih volitvah za sodnike v Chicagi.

Dne 6. novembra so se vršile v Chicagi volitve za sodnike, pri katerih je imela edino socialistična stranka izmed vseh delavskih skupin svoje kandidate. Pristaši farmerske-delavske stranke so agitirali za "dobre možje", ki so kandidirali na republikanski in demokratski stranki, dasi so bili tudi ti "dobri možje" postavljeni na kandidatno listo od istih interesov kakor "slabi možje".

Socialistična stranka je z rezultatom lahko zadovoljna. Dobila je manj glasov kot pri zadnjih županskih volitvah, toda treba vpoštevati, da sedaj ni vodila kampanje kot pri županskih volitvah, in pa da se je udeležilo volitev na tisoče manj volilcev kot zadnjič. Glasove se ni štelo pravičnejše kakor ob drugih volitvah, pač pa so se dogajale pri štetju glasov sleparije, kar so morali priznati tudi čikaški kapitalistični dnevnik.

Socialistična stranka v Chicagi je edina delavska stranka, ki je zmožna funkcionirati kot politična stranka. V Chicagi je sedež treh drugih delavskih strank, izmed katerih ni nobena mogla postaviti svojih kandidatov.

Socialistični kandidatje za sodnike so dobili glasov kakor sledi:

Marcus H. Taft	16,241	Leon J. Ell	13,901
Kellan Foster	15,020	Mary O'Reilly	14,553
Jason A. Imes	14,229	Herman Dickstein	14,132
William Stelk	15,751	Chas. V. Johnston	15,133
John M. Collins	15,177	John C. Flora	14,036
Pierce Anderson	13,339	Ivar A. Anderson	14,325
John T. Whitlock	14,156	Otto Branstetter	14,011
Mike Ladevich	13,530	Bernard Berlyn	13,907
David Norstedt	14,029	Samuel Block	16,137
Raphael B. Green	13,875	Swan M. Johnson	14,911
Harry E. Aldrich	14,110	Daniel Uretz	14,217
Bernard Kortas	13,684		

Vsega skupaj je bilo oddanih kandidatov vseh strank okoli 400,000 glasov. Izvoljenih je bilo nekaj demokratov in nekaj republikancev. Kot že rečeno, so agitirali pristaši farmerske-delavske stranke in nekateri odborniki unij za kandidate starih strank. O socialističnih kandidatih so rekli, "da ne bodo izvoljeni", toda tudi precej tistih "delavskih prijateljev", za katere so oni agitirali, niso bili izvoljeni.

Ko pride do stavk, bo unijsko delavstvo zopet pošiljalo v javnost nesmiselne protestne resolucije proti sodnijskim prepovedim, prepovedi pa bodo ostale. Ko pa pride prilika efektivno poseči v boj, se ti delavski voditelji skrijejo za hrbe "delavskih prijateljev". Workers Party, ki ima svoj gl. stan v Chicagi, je poročila socialistične kandidate, toda to jim ni dala nič več glasov, ker je večina članov omenjene stranke nedržavljanov, ostali pa niso glasovali. Indorirala je socialistične kandidate raditega, ker je morala zavzeti nekako stališče in proti edini delavski stranki, ki je bila v stanju poseči v volilni boj, ga ni mogla.

Z agitacijskih potov.

Porčča Frances A. Tauchar.

Ko sem se odpravila na agitacijo za Proletarca in J. S. Z., sem naletela takoj po odhodu z doma na neprijetno. Vlak, na katerem sem si rezervirala posteljo, mi je ušel ravno ko sem prišla do njega. Treba je bilo torej sedeti na drugem in kimati vso noč.

Ko pridem v Pittsburgh, smo se sešli na postaji s drugim L. Kvedrom, ki je čakal prvega vlaka in potem še drugega, kar dokazuje, da je potrpežljiv človek. Sodrug Kveder mi je pozneje pomagal pri agitaciji v Pennsylvaniji in West Virginiji skoro ves mesec. S tem je seveda storil le svojo socialistično dolžnost, dasi sem mu tudi jaz hvaležna za sodelovanje.

Iz Pittsburgha smo se najprej napotili v Hendersville, in obiskali sodruga Terčelja. On in njegova soproga sta nas prisrčno sprejela. Zvečer smo šli na Lawrence, Pa., kjer so sodrugi priredili banket, na katerem smo bili izvrstno postreženi in se dobro zabavali. Tam je bil tudi začetek moje agitacije v Pennsylvaniji.

Naslednji dan sem se udeležila konference v Bridgevillu, kjer sem se seznanila z večjim številom sodrugov, ki so aktivni po zapadni Pennsylvaniji. Podrobnosti o konferenci so bile že poročane v Proletarcu. Razveselilo me je, ko sem videla toliko bojevnikov, navdušenih zastopnikov raznih soc. klubov, ki so tako vneti za delo v svoji organizaciji. S trdno voljo in energijo, ki sem jo opazila med pennsylvanjskimi sodrugi, je lahko doseči velike uspehe!

Drugi dan sem posetila Avello, kjer baš grade Slovenski dom. Opazila sem, da so naši sodrugi tam tako vneti za druga dela, da skoraj malo preveč pozabijo na delo pri soc. klubu. Lastna dvorana in druge kulturne naprave so potrebne in koristne naselbini, toda pri tem se ne sme pozabiti, da mora tudi klub vedno le napredovati in rasti, ne pa nazadovati. Pozneje sem čula, da so sodrugi zopet oživelci soc. klub, kar je vsakor veselejšje poročilo. Dolžnost sodrugov je, da klub vzdržijo in pojačajo ter se poslužijo novega Doma za povečanje svojih aktivnosti.

Od tam sem šla na South View, ter obiskala sodruga Rupnika, kjer so me prijazno sprejeli in pozneje pomagali pri agitaciji. Takoj pri Rupniku sem dobila štiri naročnike na list, prodala precej knjig in dobila \$10 "Proletarcu" v podporo. To omenjam zato, da sodrugi vidijo, kako nekateri z veseljem pomagajo listu boriti se s finančnimi težkočami. Sodruga Rupniku naj bo na tem mestu izrečena pohvala radi te naklonjenosti.

Moja prihodnja postojanka je bila Library, kjer sem se seznanila z aktivnimi sodrugi in drugimi rojaki. Za časa mojega bivanja na Library sem se udeležila shoda Delavske stranke (Workers' Party), kjer je zastopil kot glavni govornik g. Fred Merrick iz Pittsburgha. Na shodu je bilo navzočih 36 oseb s socialistični vred, (katerih je bilo najbrž več kot polovico). G. Merrick se je takoj ob otvoritvi shoda izrazil, da bo po govoru sledila diskuzija. Vsak navzoč bo lahko stal vprašanja na govornika, ako se bo komu zdelo, da ni dovolj razjasnil stvari, o katerih je razpravljal. Govoril je o treh rečeh: O zadnjem štrajku v Pennsylvaniji, o United Mine Workers of America, ter o socialistični stranki. Izjavil je, da je bila v veliki meri njegova zasluga (če je res, bo tamkajšnjim sodrugom bolj

znano), da se je štrajkarjem na Lawrence tako dobro godilo med stavko. Glede premogarske unije je rekel, da se je ne sme razbijati, kajti razbiti je lahko, graditi pa težko. In njegov tretji predmet je bila socialistična stranka. Rastogotil se je mož nad socialističnimi "izdajalci", in med drugim je tudi rekel: "Jaz sem delal in agitiral za soc. stranko, sodrugi, ali žal da moram priznati, da nisem poznal njenega programa."

Ako se prav spominjam, mi je g. Merrick še danes dolžan odgovore na sledeča vprašanja:

Če je res, da se organizacij ne sme razcepljevati, zakaj Workers' Party mesto da dela v svoji stranki, skuša podirati in cepiti socialistično stranko?

Ker je on delal za socialistično stranko 14 let ne da bi poznal njen program, kako more trditi in nam dokazati, da pozna program Workers' Party, za katerega dela okoli štiri leta?

Mož se je zvijal in hodil po vseh stranskih potih, toda odgovorov ni bilo. Drugi sodrugi so mu stavili različna vprašanja, toda dovoljnih in jasnih odgovorov ni bilo prav na nobeno. Izrazil se je pozneje, da ko bi bil vedel, da bomo socialisti posetili shod, bi bil zavzel drugo smer govora. Iz tega je posneti, da je mož tudi navajen sukati plašč po vetru. Taki ljudje niso stalni, ne poznajo delavskega gibanja in delajo po naročilih drugih — danes tako, jutri drugače.

Prišedši v W. Virginijo, sem se seznanila s sodrugom in sodruginjo Selak v Star City. Veselilo me je spoznati žensko, ki se zaveda svojih pravic in dolžnosti v delavskem gibanju. Želeti je, da bi se ji pridružile tudi druge rojakinje z mesta in okolice, ter sodelovale z njo za probujo in organiziranje delavstva, v kolikor jim pač dopuščajo razmere in domače odgovornosti. Pozabimo, da smo ženske samo za doma. Pojdimo v boj za delavske pravice, v katerem je potrebna tudi naša pomoč, in bodimo v resnici enakovredne, ne le na papirju! Pokažimo z delom, da nismo slabše od moških; da smo ravno tako zmožne političnega dela kot možje, četudi imajo več izkušenj iz prejšnjih časov.

V West Virginiji sem se sešla tudi s sodrugom Maslom, ki mi je pridno pomagal pri agitaciji. V okolici Morgantowna je precej slovenskih naselbin, in agitacijski uspehi so bili precej povoljni.

Od tam sem šla skozi Rockwood, kjer sem se ustavila en večer, nato pa v Johnstown, Pa., in okolico. V Johnstownu, Moxhamu in drugih bližnjih krajih je vse premalo zanimanja za soc. organizacijo in njena glasila. V tej okolici je dosti ljudi naprednega mišljenja, toda večinoma so vse premalo aktivni. Dalo bi se dosti napraviti, da se zavzame nekaj ljudi in prične z resnim delom.

Spoznala sem se z F. Podbojem in L. Krašno, ki sta oba zelo aktivna sodruga. Seznanila sem se tudi z drugimi, ki so mi vsi šli na roko pri agitaciji. Istotako je bilo v bližnjem Lloydellu in Kraynu. Povsod so mi sodrugi in rojaki pomagali pri delu za stranko in za list Proletarec.

Potem sem se napotila na Herminie, kjer je naša stara trdnjava, in kjer sta me sodrug in sodruginja Zornik jako lepo sprejela in pomagala pri mojem delu. Na Herminie imajo močan soc. klub. Tudi tam imajo razne boje, ali ker jim je ležeče na tem, da se klub ohrani in razvija, ne delajo korakov nazaj, ampak naprej in postajajo vedno močnejša utrdba.

Na Yukonu so pa, z izjemo par posameznikov, zelo "revolucionarni". Napram meni so se različni "naprednjaki" izrazili, da kadar koga rabimo za di-

rektno akcijo, naj se obrnemo nanje, drugače se pa ne menijo in ne brigajo nič. Na Wyani so nekateri toliko boljše, da veliko obljubijo, storijo pa malo ali nič. S tem seveda ne mislim tistih, ki so mi pomagali pri agitaciji, ampak one, ki jih ni bilo na dotični sestanek za organiziranje soc. kluba. V Braddocku imajo Amerikanci precej močno socialistično organizacijo, medtem ko je med našimi ljudmi jako žalostno v pogledu političnih aktivnosti. Otroke rajši pošiljajo v katoliške šole, kjer plačujejo še posebej zato, da se njihova deca uči starega humbuga, mesto da bi šli v javne šole, kjer ni treba posebej plačevati, in učijo se bolj modernih in koristnih reči, katere jim bodo koristile v bodoče. Stene so tako pokrite s svetimi podobami, da se le s težavo vidi kakšna je stena. Za delavsko politično gibanje se ne zanimajo dovolj, da bi organizirali soc. klub. Nekaj posameznikov je sicer uvidelo to potrebo, toda premalo vnetosti in aktivnosti je, da bi res kaj resnega podvzeli v korist sebi in drugim.

Na Broughtonu sem se sešla z ožjimi rojaki iz domovine. Demšarjevi so mi pomagali pri agitaciji za list in sodelovali pri reorganizaciji soc. kluba, v katerega je pristopilo precej rojakov; tam je veliko polje za delo, zato upam, da bo v kratkem tamkajšnji klub eden največjih v JSZ.

Naselbina Willock ni velika, toda tamkajšnji Slovenci se zavedajo potrebe delavske organizacije, zato upam, da kmalu organizirajo soc. klub. Tam živi neki cenjeni rojak, ki mi je s citiranjem Petra Zgaga povedal, koliko naročnikov ima Proletarec v New Yorku. S svojim rdečim nosom je napravil mnogo zabave.

Posetila sem tudi naselbine Midway, Burgettstown in Slovan, v katerih so bili uspehi agitacije precej povoljni. Na Slovanu smo organizirali nov soc. klub. Zanimanje rojakov za delavsko politično stranko in zavest, da je socialistična stranka delavstvu potrebna, mi je porok, da bo klub dobro uspeval.

Udeležila sem se tretje konference soc. klubov zapadne Pennsylvanije, ki se je vršila 28. oktobra v Canonsburgu, Pa. Poset je bil veliko večji kot na drugi konferenci; in to znači, da se ljudje v splošnem zanimajo za soc. stranko. Navzoča sta bila tudi gg. Novak iz Milwaukee in Kosič iz Clevelanda. Ta dva fanta sta evidentno prišla na konferenco z namenom, da pridobita naše sodruge za svojo stvar. In ko se jima to ni posrečilo, sta jasno pokazala, da sta pripravljena tudi razbiti konferenco. Ali ta poizkus se jima je temeljito izjalovil. Ta dva boritelja zoper socialistično stranko bi naredila veliko bolj pametno, če bi svojim pristašem (ako jih je kaj) pomagala organizirati svoje konference in na teh delala za preobrat sedanjega krivičnega sistema. Toda kot sem ju jaz spoznala, onadva v resnici ne poznata delavskega gibanja v Ameriki in najbrž niti nikjer drugje. G. Kosič je deklamiral o disorganizaciji v Italiji in takih stvareh, kot da teh reči naši sodrugi ne vedo. Jaz sploh ne vem po kaj je prišel v Ameriko, ker v Italiji potrebujejo ljudi, ki vedo kako bi se moralo pomesti s fašizmom in vpostavilo delavsko kontrolo! Predno bo pa on učil ameriške delavce, je potrebno, da nekaj poizkusi v tistem trdem življenju, ki je našim soc. voditeljem tako dobro znano. Zraven naj čita in se kaj nauči, da bo saj nekaj tega vedel, kar naši sodrugi v splošnem vedo. Dokler bo pa fant metal socialistom Gompersa pred noge, je pa po mojem mnenju jako slabo podkovan o tukajšnjih razmerah in delavskih organizacijah. Gospod Novak je priznal, da je za politič-

no akcijo. Vse kar je pametnega govoril, je bilo kopiranje socialističnih nauk in našega programa. Ker je pa najet za razdiranje soc. stranke, je njene nuanke sebi pripisal, stranki pa očital razne neresničnosti in izmišljotine. Kar se je na svetu slabega naredilo, je vrgel soc. stranki v obraz, njegovi stranki pa pripisaval vse zasluge za dosežene uspehe. S takim blatenjem se nič ne doseže. Potem pa še tisto poročilo o konferenci v "D. S." Ako bi bila kdaj smatrala, da je ta človek pošten, me je dotično poročilo gotovo prepričalo, da imajo ti ljudje vsi skupaj zlobne namene. Sicer vas pa razumem. Vi ste plačani da razbijete soc. stranko, in če se vam to ne posreči, bo treba gledati za drugimi službami. In ker najbrž niste navajeni dela v tovarnah in majnah, bi bilo to tembolj sitno. Ko boste nekaj časa tukaj, boste tudi spoznali, da se s farbanjem ne doseže nič drugega kot tragičen konec.

V Pittsburgu je velika slovenska naselbina, kjer imajo, kot skoraj vsaka naselbina v Pennsylvaniji, Slovenski dom. Ljudje so tam zelo nazadnjaški. Seveda je nekaj izjem, ki pa nimajo zadosti moči, da bi upeljali aktivno delo za delavsko izobrazbo. Mesto je zelo zakajeno. Nikjer nisem videla toliko dima skupaj kot tam, in tisto kar je sodrug Zajec v njegovem poročilu smatral za meglo, sem se prepričala, da je pravi pristani dim.

V splošnem je v Pennsylvaniji in West Virginiji med našimi sodrugi in med ljudstvom sploh precej zanimanja za delo v naši politični organizaciji. To potrjujejo uspehi v raznih naselbinah. V nekaterih nasel-

VABILO NA

javno telovadbo in ples,

ki ga priredi

SLOVENSKI SOKOL CHICAGO

v nedeljo 2. decembra

v NARODNI DVORANI,

1802 S. Racine Ave., vogal 18te ulice.

Vtopnina 50c.

Začetek ob 2. popoldne. Program ob 7. zvečer.

Igra Kufrinova godba.

VZPORED:

1. Pozdravni nagovor in celokupni nastop.
2. Ženski naraščaj.....Proste vaje.
3. Moški naraščaj.....Proste vaje.
4. Ženski doraščaj.....Proste vaje.
5. Moški in ženski naraščaj....Vaje na orodju.
6. Sokoli.....Vaje s palicami.
7. Sokolice.....Proste vaje.
8. Sokoli (župski tekmovalci).....Proste vaje.
9. Sokoli in Sokolice.....Vaje na orodju.
10. Prosta zabava in ples.

binah se je pričelo živahnejše gibanje za organiziranje soc. klubov, in prepričana sem, da se v kratkem prijavijo več novih postojank za JSZ. V to bodo dosti pomagale skupne konference klubov, ki se vrše v zapadni Pennsylvaniji. Toda če človek pomisli da je v Pennsylvaniji največ naših ljudi, več kot v katerikoli drugi državi, se čudi, zakaj nima JSZ. več članov in več klubov, ter list Proletarec več naročnikov.

Sodrugi in sodruginje v Pennsylvaniji in West Virginiji: Ob zaključku mojega poročila se vam vsem skupaj lepo zahvalim za pomoč in sodelovanje v aginaciji za list in stranko. Pomagati potovalnemu zastopniku je sicer dolžnost vsakega sodruga, to veste in ste dokazali dejansko, vendar vam v imenu Zveze na tem mestu izrečem zahvalo in vam priporočam, da bodite našim zastopnikom prav tako iskreno pomagajte le do večjih uspehov.

Vas pozdravljam in kličem: Delajte in agitirajte za pomnožitev članstva JSZ! Pridobivajte naročnike Proletarcu, da ga bo čital sleherni delavec naše narodnosti v Ameriki!

Slavnost petletnice Slov. del. pev. zbora "Sava".

V nedeljo 25. novembra je Delavski pevski zbor "Sava" priredil ob priliki svoje petletnice slavnostni koncert, ki se je vršil v Narodni dvorani. Program je bil obširen — meni se je zdel celo preobširen, in če bi par točk izostalo, bi celotnemu programu prav nič ne škodovalo.

Nastopi "Sava" so bili to pot precej boljši kot pri njenem zadnjem koncertu, vendar pa bi rabila za svojo izpopolnitev nekaj res dobrih glasov. Dokler jih ne bo dobila, se ne bo mogla prištevat k prvovrstnim zborom.

"Slovan" iz Pullmana je nastopil kot mešan zbor. Do zadnjih časov smo ga poznali le kot moški zbor. S tem da se je pretvoril v mešan zbor, ni napravil napredne poteze.

Mešan zbor "Lira" je nastopil z zredčenimi močmi. Včasih je bil zelo jak in dober mešan pevski zbor. "Lira" ima nekaj zelo dobrih ženskih in tudi moških glasov, toda zdi se mi, da je mnogokrat pela boljše kakor pa pri tem nastopu.

Mr. C. Lovišek je pel "The Arrow and the Song". Njegov bas je dober v zboru, toda v solospvih bi moral biti boljši. Solospvi naj bi bili v programu le, če zbor razpolaga z res dobrimi pevci, drugače pa bi morali izostati. — Johny Molek je igral na vijolino selekcijo iz opere "Marta". Če se bo Johny pridno vadil, bo sčasoma popolnoma obvladal svoj instrument.

Miss M. Kočevar je pela "Pojdem na prejo" in Miss E. Walker je pela "Ciciban"; obe skupaj pa sta nastopili potem še v dvospvu. — V četverospvu mi moška glasova nista ugajala, ženska pa sta bila dobra. — Miss Wenzel je plesala "Fairy Dance", "Carnival Dance" pa je izvajala Miss Dvorak, obe dobro.

F. Aleš je imel kratek nagovor o proslavi petletnice "Sava", nakar je bila vprizorjena komedija v enem dejanju "O ta maček". V nekaterih prizorih pa je igralcem poznalo, da se vlog niso dovolj naučili.

Ako zasluži kdo kritiziranje, ga zaslužijo prav gotovo tisti ljudje, ki na naših prireditvah delajo tako radi šum in s tem motijo še druge. Posebno matere bi morale bolj paziti na otroke, da ne bi vpili ali pa tekali po dvorani med programom. Ako jih vzamejo v "movies", se morajo zadržati mirno, zakaj se ne bi tudi na naših prireditvah? — k.

V soboto dne 1 dec.
ob 7. zvečer

priredi društvo SLOVENSKI DOM

št. 86, S. N. P. J.

VESELICO

v Mozartovi dvorani,
1536 Clybourn Ave.

Chicago, Illinois

Uljudno vabimo cenjene rojake in rojakinje, da se te veselice udeležijo v obilnem številu. Za lačne in žejne bo najboljše preskrbljeno. Tudi plesalcem ne bo dolgčas, ker bo igrala izvrstna tamburaška godba. Vstopnina 35c. Na svidenje!

Veselični odbor.

Polom nemške marke.

Če vam kdo pošlje pristno noto za 10.000 mark, ki je bila natisnjena pred šestimi leti, je to najbrž storil za šalo. Pred šestimi leti je bilo to vredno \$2.500, ampak danes je vreden en ameriški dolar milijarde nemških mark. To je izvrstna primera kako ekonomske sile potegnejo doli nekatere valute. Če vam pa ista oseba pošlje eno steklenico Trinerjevega zdravilnega grenkega vina, boste našli, da ima isto vrednost kot pred šestimi leti. Vzeli boste dozo in videli, da ravno tako zadovoljivo učinkuje. Vrednost Trinerjevega zdravilnega grenkega vina se ne preminja. Že 33 let slovi kot zdravilo, ki vselej pomaga v slučajih slabega teka, slabe prebave, glavobola in sličnih znakov želodčnega nerada. Novi odjemalci pišejo ravno tako iskrena zahvalna pisma kot so jih pisali stari odjemalci pred tridesetimi leti. Mr. George Condash nam je pisal iz Tresckow, Pa., 30. okt. 1923.: "Rabil sem Trinerjevo zdravilno grenko vino in ga pronašel jako dobrega. To smete slobodno objaviti." Vprašajte vašega lekarnarja ali trgovca z zdravili za Trinerjev Cough Sedative. Prehladi so sedaj na dnevnem redu in to je pravo zdravilo proti kašlju in prehladom.

SODRUGI V ILLINOISU — ne pozabite agitirati poleg Proletarca tudi za "**CHICAGO SOCIALIST**", glasilo socialistične stranke v Illinoisu. Naročnina: \$1.50 za celo leto, \$1 za osem mesecev. Naslov: Chicago Socialist, 1501 Warren Ave., Chicago, Ill.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsake drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo ob 2.30 popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri sostranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletariata. Prva naloga delavca je, da poslana razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč."

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih aviljenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali američanskih, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

Prečitajte naš cenik knjig,

priobčen v tej izdaji. Velika izbira novih knjig, katere smo prejeli pred nekaj dnevi iz Slovenije.

Največja zaloga boljših književnih del.

LOUIS KVEDER

(200 Walsh Bldg.)

434 Diamond St.,
PITTSBURGH, PA.

Izdelujem pooblastila, kupne in darovalne pogodbe, teste in vsa v notarski posel spadajoča dela.

ŠTEDLJIVI LJUDJE

vlagajo redno in investirajo razumno v

KASPAR STATE BANKI

največji jugoslovanski banki v Zed. državah

1900 Blue Island Avenue
in vogal 19. ceste.

CHICAGO, ILLINOIS.

Kapital in prebitek

\$ 1,250,000.00

Pod vladnim in državnim nadzorstvom in Chicago Clearing House Ass'n.

Prodajamo parobrodne listke za vse prekomorske črte v Jugoslavijo in nazaj. Izdelujemo svedočebe (affidavits) za naseljence ter pošiljamo denar v staro domovino najhitreje in najceneje.

CENIK KJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

BAVNA KNJIŽNICA, zbirka povesti in črtic, broširana	.65	BENESKI TRGOVEC, (Wm. Shakespear), vezana	.75	MLEKARSTVO, s črticami o živinoreji s slikami	.75
LAJDA PRAVDA, (J. S. Baar) roman, broširana	.75	ČARLJEVA ŽENITEV-TRIJE ŽENINI, (F. S. Tauchar), dve šalo-igri, enodejanke, broširana	.25	NARODNOGOSPODARSKI ESEJI	.35
LAJEDALCL (Ivan Moiek), povest, 304 strani, vezana v platno	1.75	DIVJI LOVEC, (F. S. Finžgar), igra s petjem v 4 dejanjih	.50	NAS JEZIK, (Dr. J. Glonar), vezana	.45
LA SREČO, povest, broširana	.45	DNEVNIK, veseloigra v 2 dejanjih	.50	NAS SADAŠNJI USTAVNI POLOZAJ	.75
LAPISKI TINE GRAMONTOVE, (Vl. Levstik), vezana	1.00	GAUDEAMUS, komedija v 4 dej.	.60	O KONSUMNIH DRUŠTVIH	.10
MODBE IZ DOLINE ŠENTFLORJANSKE, (Ivan Cankar), vezana	1.25	GOSPA Z MOEJA, (Henrik Ibsen), igra v petih dejanjih, broširana	.60	O KULTURNEM POMENU SLOVENSKE REFORMACIJE, (Dr. I. Prijatelj), broširana	.40
MLATARJEVO ZLATO, (Aug. Krcon), zgodovinska povest iz XVI. stoletja, vezana	1.20	KASIJA, drama v 3 dejanjih	.75	OSNUTEK SLOV. NAR. GOSPODARSTVA	.50
MOČTE IN KONEC GOSPODIČNE PAVLE, (I. Zorec), broširana	.40	JULIJ CEZAR, (Wm. Shakespeare), vezana	.75	POGLED V NOVI SVET	.10
MONARJEVA HČI, povest, broširana	.65	MACBETH, (Wm. Shakespeare), vezana	.75	POLITIČNO ŽIVLJENJE SLOVENCEV, od 4. jan. 1797, do 6. jan. 1919 leta, (Dr. Dragotin Lončar), broširana 75c, vezana	1.00
MOČNI NABE KOPRNELE, (Rado Murnik), broširana	.30	NAVADEN ČLOVEK, (Bran. Gj. Nušič), šala v treh dejanjih, broširana	.35	POSTREZBA BOLNIKOM, s slikami	.85
SLOVENSKI PISATELJI:		NOČ NA HMELJNIKU, (Dr. I. Lah), igra v treh dejanjih, broširana	.35	PRAVO IN REVOLUCIJA, (L. Pitamic)	.35
DR. IVAN TAVČAR, zbrani spisi, IV. zv., vezana	2.00	OTHELLO, (Wm. Shakespeare), vezana	.75	PSIHICNE MOTNJE NA ALKOHOLSKI PODLAGI (Ivan Rohida, vezana	1.15
FRAN LEVSTIK, zbrani spisi, vezana	1.35	RAZVALINA ŽIVLJENJA, (F. S. Finžgar), drama v 3 dej.	.75	RASTLINSTVO NAR. ALP, (F. Seidl)	.95
FRAN ERJAVEC, zbrani spisi, vezana	2.00	ROMANTICNE DUŠE, (Ivan Cankar), drama v treh dejanjih, vezana	.85	RAZVOJ SOCIALIZMA od utopije do znanosti, (Friderik Engels, prevel M. Žagar)	.35
JOŠ JURČIČ, zbrani spisi, I. zv., vezan	1.75	ROSSUM'S UNIVERSAL ROBOTS, drama s predigro v 3 dejanjih	.50	REFORMACIJA IN SOC. BOJI SLOV. KMETOV, (Abditus) broširana	.45
II. zv. vezan	1.50	SEN KRESNE NOČI, (Wm. Shakespeare), vezana	.75	SLOVENSKO-ANGLEŠKA SLOVNICA, izdala SNPJ., 364 strani, vezana v platno	2.00
III. zv. vezan	1.50	UMETNIKOVA TRILOGIJA, (Alois Kraigher), tri enodejanke, broširana, 75c; vezana	1.00	SMERNICE NOVEGA ŽIVLJENJA, (Dr. K. Ozvald), broširana	.50
IV. zv. vezan	1.25	ZNANSTVENE RAZPRAVE, POLITIČNI IN GOSPODARSKO SOCIALNI SPISI. UČNE IN DRUGE KNJIGE IN BROŠURE.		SPOL-LJUBEZEN-MATERINSTVO, (Prof. dr. Z. Zahor), trda vezba	.40
V. zv. vezan	1.00	ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI? Debata	.20	SRBSKA POČETNICA, (J. T.)	.50
IV. zv. vezan	1.00	ANGLEŠKO-SLOVENSKI BESEDNJAK, (Dr. J. F. Kern)	5.00	SPRETNJA KUCHARICA, broširana, \$1.00, vezana	1.25
PESMI IN POEZIJE.		DEMOKRATIZEM IN ŽENSTVO, (Alojzija Stebi)	.10	SVETOVNA VOJNA IN ODGOVORNOST SOCIALIZMA, (E. K.), broširana	.50
MAENI, (Jean de la Fontaine, iz francosčine prevel I. Hribar) vezana	1.00	GOSPODARSKA GEOGRAFIJA, (Dr. V. Šarabon), vezana	1.25	USTAVA, ruske socialistične fed. sovjetske republike	.10
MLADA POTA, (Oton Zupančič), pesmi, trda vezba	.75	JUGOSLAVIJA, (A. Melik), zemljepisni pogled	1.00	VARČNA KUCHARICA, (Marija Remec), vezana	1.00
MODERNA FRANCOŠKA LIRIKA, (Prevel Ant. Debeljak), vezana	.90	KATOLSKA CERKEV IN SOCIALIZEM	.25	V NOVO DEŽELO, (E. K.) broširana	.25
PESMI ŽIVLJENJA (Fran Albreht), trda vezba	.50	KDO UNICUJE PROIZVAJALNJE V MALEM	.20	VOLJA IN DEJANJE, (psihološka analiza)	.25
POEZIJE, (Fran Levstik), vezana	.90	KOMUNISTIČNI MANIFEST, (Karl Marks in Friderik Engels)	.20	ŽADRUŽNA PRODAJALNA ALI KONSUM	.10
POHORSKE POTI, (Janko Glaser), broširana	.35	KRATKA SRBSKA GRAMATIKA, (Dr. Josip Mencej)	.25	ZAKON BIOGENEZIJE, (J. Howard Moore, prevel I. M.)	1.50
POETNJE, (Ivan Albreht), broširana	.45	KRATKA ZGODOVINA SLOVENCEV, HRVATOV IN SERBOV, (Matiija Pire)	.40	ZA STARO PRAVDO, (Fran Erjavec)	.50
STO LET SLOVENSKE LIRIKE, od Vodnika do moderne, (C. Geler), vezana	1.20	MATERINSKA POMOČ, zdravemu in bolnemu dojenčku, s slikami	.75	ZBIRKA RUDARSKIH IN FIZIČNIH IZRAZOV, (J. Bezlaj)	.30
TRUP IZ JUDEJE, (J. S. Mauchar), vezana	1.10	MISELNI RAZVOJ EVROPSKEGA ČLOVEŠTVA, (Fran Drtna), vezana	2.00	ZDRAVJE, zdravstvena revija za pouk o zdravstvu in zdravljenju, letnik 1921, broširana \$1., trdo vezana	1.50
SLOVENSKA NABODNA LIRIKA, poezije, broširana	.65			ZDRAVJE, jan., feb., mare, april in majaška izdaja letnika 1922, vsaka po	.10
SILNICE IN SENČE, (Ante Debeljak), broširana	.50			ZGODOVINA SOCIALIZMA V SRBIJI (Fran Erjavec)	.25
VOJEMU NARODU, Valentin Volsnik, broširana	.25				
VAŠKE PESMI, (Peter Bezruč), trda vezba	.50				
VAŠKOLJE, (Tone Seliskar), proletarske pesmi, broširana	.75				
VAŠKA EX SIBERIA, (Vojevod Mole), vezana	1.25				
VAŠKE VIDOVE, (Oton Zupančič), pesnitve, broširana	.40				
IGRE					
VAŠKA (Leonid Andrejev), broširana	.50				

ZGODOVINA SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV, (Ant. Melik) trije zvezki, broširani, I. zv. 85c; II. zv. 75c; III. zv. 65c. Vsi trije zvezki 541 str. 2.25

RAZNO.

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR,

letnik 1916, vezan	40
letnik 1917, vezan	50
letnik 1919, vezan	50
letnik 1920, vezan	65
letnik 1921, broširan	50
letnik 1922, vezan	75
letnik 1922, broširan	50
letnik 1923, vezan	75

CANKARJEVA SLIKA na dopisnicah, 2 za 5c. (Imamo jih dvojne vrste.)

DEMOKRACIJA, (Cankarjeva številka)	.10
KRES, revija, I. 1922, št. 9-10.	.25
KRES, revija, I. 1922, št. 11-12.	.25
KRES, kulturni mesečnik, I. 1923, št. 2-3-4	.40

NAJNOVEJSE INFORMACIJE O DOBAVI DRŽAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV 40

O ZDRAVSTVENIH NALOGAH SOC. ZAVAROVANJA, (Dr. Demet. Bleiweis-Trsteniški) . . . 10

PROLETAREC, vezani letniki, 1919, 1921 in 1922, vsaki . . . 5.00

TRIJE LABODJE, ilustrirana revija 25

ANGLEŠKE KNJIGE.

ANARCHISM AND SOCIALISM, (Geo. Plechanoff), vezana	.60
ANCIENT LOWLY, (C. Osborne Ward) dve knjige, 1313 strani, vezane	5.00
ANCIENT SOCIETY, (Lewis H. Morgan), vezana	1.50

BRASS CHECK, (Upton Sinclair). Slika korumpiranosti kapitalističnega žurnalizma, vezana 1.20

"DEBS, HIS AUTHORIZED LIFE AND LETTERS". (David Karsner), vezano v platno 1.20

END OF THE WORLD, (Dr. M. Wilhelm Meyer), vezana 60

EVOLUTION OF MAN, (Wilhelm Bölsche), vezana 60

EVOLUTION OF PROPERTY, (Paul Lafargue), vezana 60

FOOD AND MY NEIGHBOUR, (Robert Blatchford), vezana 1.25

GOOSE-STEP, (Upton Sinclair). Studija ameriškega visokošolstva nad katerim imajo kontrolo privatni interesi, vezana . . . 2.00

IMPERIAL WASHINGTON, (R. F. Pettigrew), kajiga, ki opisuje prehodno dobo iz demokracije v denarni imperializem v Zd. državah, 441 strani, trda vezba 1.25

JUNGLE, (Upton Sinclair) povest iz chicagskih klavnice 1.20

KARL MARX, biographical memoirs, (Wilhelm Liebknecht), vezana 60

KING COAL, (Upton Sinclair), povest iz zadnjega štrajka (1913) coloradskih premogarjev, trda vezba 1.20

LAW OF BIOGENESIS, (J. Howard Moore), vezana 60

LIFE AND DEATH, (Dr. E. Teichmann), vezana 60

OUTLINE OF HISTORY, (H. G. Wells), vezana, 1171 strani 5.00

PHYSICIAN IN THE HOUSE, (J. H. Greer, D. D.) Domači zdravnik, vezana 2.00

REPUBLIC OF PLATO, vezana 1.20

RIGHT TO BE LAZY, (Paul Lafargue), vezana 60

ROBERTS RULES OF ORLEANS, vezana 1.50

SAVAGE SURVIVALS, (J. Howard Moore), vezana 1.20

SCIENCE AND REVOLUTION, Ernest Unterman, vezana 60

SOCIAL REVOLUTION, (Karl Kautsky), vezana 60

STRUGGLE BETWEEN SCIENCE AND SUPERSTITION, (A. M. Lewis), vezana 60

THEY CALL ME CARPENTER, (Upton Sinclair), trda vezba . . . 1.50

THE CRY FOR JUSTICE, (Upton Sinclair) vezana 2.00

THE DREAM OF DEBS, (Jack London) 60

THE PROFITS OF RELIGION. Razprava o izrabljanju ver za privatne interese 1.20

THROUGH THE RUSSIAN REVOLUTION, (Albert Rhys Williams), s slikami, 311 strani, vezana v platno 2.00

100%. (Upton Sinclair). Povest patrijota 1.20

VITAL PROBLEMS IN SOCIAL EVOLUTION, (A. M. Lewis), vezana 60

THOUGHTS OF A FOOL, (Evelyn Gladys), vezana 1.20

Naročilom priložite poštni ali presni money order, ček ali gotovina. Za manjša naročila lahko pošljete poštne znamke.

Vse knjige pošiljamo poštnine prost. Klubom in čitalnicam, pri večjih naročilih liberalna popust.

Vsa naročila naslovite na:
PROLETAREC
3639 W. 26th Street,
Chicago, Ill.

Pridite in se prepričajte
da je najboljša prodajalna

Ženskih in Otroških Klobukov

130 10th St. North Chicago, Ill. Tel. 1934

Rojakinjam v Lake county in ob Lake Shore progi se nudi sedaj najlepša prilika za nakup raznovrstnih klobukov najfinejšega izdelka, po najnižjih cenah.

Rojakinjam v Chicagi in bližnji okolici priporočamo svojo prodajalno na

4136 Archer Ave., Corner Francisco St.

Tel. Lafayette 4338.

Cenjenim slovenskim damam naj velja geslo:
Svoji k svojim.

A. H. VICIC

